

MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA KOMPYUTER SAVODXONLIGINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI VA INNOVATSION YONDASHUVLARI

Omonova Durdona Shuxratovna

Yoqubova Gavhar Bahodir qizi

Qashqadaryo pedagogika texnikumi o'qituvchilari

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tizimida kompyuter savodxonligini shakllantirishning pedagogik ahamiyati, zamonaviy ta'lim jarayonidagi o'rni hamda innovatsion yondashuvlari tahlil qilinadi. Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning bolalarning bilish jarayonlari, tafakkuri, ijodkorligi va mustaqil fikrlash qobiliyatiga ta'siri yoritiladi. Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda dastlabki raqamli ko'nikmalarni rivojlantirishda interaktiv o'yinlar, multimedia vositalari va ta'limiy dasturlarning samaradorligi ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari kompyuter savodxonligini erta yoshdan shakllantirish bolalarning intellektual rivojlanishi va zamonaviy jamiyatga moslashuvda muhim omil ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: kompyuter savodxonligi, maktabgacha ta'lim, raqamli texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, interaktiv ta'lim, multimedia vositalari, innovatsion pedagogika, raqamli kompetensiya.

Abstract: This article analyzes the pedagogical importance, opportunities, and innovative approaches to developing computer literacy in preschool education. The study highlights the role of information and communication technologies in enhancing children's cognitive processes, creativity, logical thinking, and independent learning skills. Special attention is given to the effectiveness of interactive games, multimedia tools, and educational software in developing early digital skills among preschool children. The article also discusses the importance of integrating modern digital technologies into preschool education in accordance with contemporary educational requirements. The findings indicate that early computer literacy contributes significantly to children's intellectual development and adaptation to the digital society.

Keywords: literacy, preschool education, digital technologies, information and communication technologies, interactive learning, multimedia tools, innovative pedagogy, digital competence.

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biriga aylandi. Zamonaviy ta'lim tizimida kompyuter texnologiyalarini qo'llash nafaqat bilim berish vositasi, balki bolalarning intellektual salohiyatini rivojlantiruvchi muhim pedagogik omil

sifatida ham qaralmoqda. Shu sababli maktabgacha ta'lim tizimida bolalarda dastlabki kompyuter savodxonligini shakllantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Maktabgacha yosh davri bolaning bilish jarayonlari, tafakkuri, nutqi va ijodiy qobiliyatlari faol rivojlanadigan davr hisoblanadi. Shu bois ushbu bosqichda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish bolalarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va raqamli muhitga moslashuvini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, interaktiv o'yinlar, multimedia vositalari va ta'limiy dasturlar bolalarning e'tiborini jalb qilish bilan birga, ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Kompyuter savodxonligi zamonaviy jamiyatda shaxsning muhim kompetensiyalaridan biri hisoblanadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hayotning barcha sohalariga jadal kirib borayotgan bugungi davrda insonning raqamli texnologiyalar bilan ishlash ko'nikmalariga ega bo'lishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli kompyuter savodxonligini shakllantirish jarayoni nafaqat maktab yoki oliy ta'lim bosqichida, balki maktabgacha ta'lim davridan boshlanishi zarur. Chunki aynan maktabgacha yosh davri bolaning bilish jarayonlari, tafakkuri, nutqi va intellektual qobiliyatlari faol rivojlanadigan muhim bosqich hisoblanadi.

Kompyuter savodxonligi deganda kompyuter va raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'yicha boshlang'ich bilim, ko'nikma va malakalarning shakllanganlik darajasi tushuniladi. Bunga kompyuter qurilmalarini tanish, ulardan oddiy foydalanish, multimedia vositalari bilan ishlash, interaktiv topshiriqlarni bajarish hamda axborotni qabul qilish va qayta ishlash kabi ko'nikmalar kiradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda kompyuter savodxonligi faqat texnik ko'nikmalarni egallash bilangina cheklanib qolmaydi. U bolalarning mantiqiy fikrlashi, diqqatini jamlash, xotirasini rivojlantirish, tasavvurini boyitish va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishda ham muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Bugungi kunda bolalar raqamli texnologiyalar bilan juda erta tanishmoqda. Telefon, planshet, televizor va kompyuter kabi texnologik vositalar bolalarning kundalik hayotining bir qismiga aylanib ulgurgan. Shu sababli bolalarni ushbu texnologiyalardan to'g'ri, maqsadli va xavfsiz foydalanishga o'rgatish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Agar bolalar raqamli vositalardan nazoratsiz va maqsadsiz foydalansalar, bu ularning psixologik va jismoniy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois maktabgacha ta'lim muassasalarida kompyuter texnologiyalaridan pedagogik maqsadlarda oqilona foydalanish muhim ahamiyatga ega. Maktabgacha ta'lim jarayonida kompyuterdan foydalanish bolalarning yangi bilimlarni vizual va interaktiv shaklda qabul qilishiga yordam

beradi. Chunki maktabgacha yoshdagi bolalar ko'proq ko'rish, eshitish va amaliy harakatlar orqali bilimni o'zlashtiradilar. Rangli tasvirlar, animatsiyalar, audio materiallar va interaktiv o'yinlar orqali tashkil etilgan mashg'ulotlar bolalarning diqqatini jalb qiladi, ularning qiziqishini oshiradi hamda bilimlarni tezroq va osonroq o'zlashtirishlariga yordam beradi. Masalan, ranglarni o'rganishga mo'ljallangan interaktiv dasturlar yoki harflarni tanituvchi animatsion o'yinlar bolalarda bilim olishga nisbatan ijobiy motivatsiya shakllantiradi. Shuningdek, kompyuter texnologiyalari bolalarda mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Interaktiv dasturlar orqali bola topshiriqlarni mustaqil bajarishga, xatolarini tuzatishga va natijalarni tahlil qilishga o'rganadi. Bu esa bolalarda mustaqillik, mas'uliyat va muammoli vaziyatlarga yechim topish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Ayniqsa, mantiqiy o'yinlar va ta'limiy dasturlar bolalarning tafakkurini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Kompyuter savodxonligi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Masalan, rasm chizish dasturlari, konstruktor o'yinlari yoki multimedia vositalari orqali bolalar o'z tasavvurlarini erkin ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu esa ularning ijodkorlik salohiyatini oshirish bilan birga, estetik didini ham rivojlantiradi. Bundan tashqari, maktabgacha ta'limda kompyuter texnologiyalaridan foydalanish pedagoglar uchun ham keng imkoniyatlar yaratadi. Pedagoglar multimedia vositalari yordamida mashg'ulotlarni yanada qiziqarli, interaktiv va samarali tashkil etishlari mumkin. Audio va video materiallardan foydalanish bolalarning bilimlarni yaxshiroq tushunishiga va uzoq muddat eslab qolishiga yordam beradi. Umuman olganda, maktabgacha ta'limda kompyuter savodxonligini shakllantirish bolalarning intellektual, ijodiy va kognitiv rivojlanishiga xizmat qiluvchi muhim pedagogik jarayon hisoblanadi. Zamonaviy axborotlashgan jamiyat sharoitida bolalarni raqamli texnologiyalardan ongli va samarali foydalanishga o'rgatish ularning kelajakdagi ta'lim jarayoni va ijtimoiy hayotga muvaffaqiyatli moslashuvida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Maktabgacha ta'lim tizimida kompyuter texnologiyalaridan foydalanish bugungi kunda ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida qaralmoqda. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ta'lim jarayonini nafaqat qiziqarli va interaktiv tashkil etishga, balki bolalarning bilish faoliyatini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ta'lim jarayonining o'yin va vizual vositalar asosida tashkil etilishi ularning yosh va psixologik xususiyatlariga to'liq mos keladi. Shu sababli kompyuter texnologiyalaridan foydalanish bolalarda bilim olishga nisbatan qiziqish va motivatsiyani oshiradi.

Eng avvalo, kompyuter texnologiyalari ta'lim jarayonini interaktiv tashkil etish imkonini beradi. Interaktiv mashg'ulotlar davomida bolalar faqat tinglovchi sifatida emas, balki faol ishtirokchi sifatida qatnashadilar. Masalan, turli ta'limiy o'yinlar, animatsion topshiriqlar va multimedia dasturlari orqali bolalar o'rganayotgan mavzularni amaliy tarzda bajaradilar. Bu esa bilimlarni o'zlashtirish jarayonini samaraliroq qiladi. O'yin asosida tashkil etilgan kompyuter mashg'ulotlari bolalarda tabiiy qiziqish uyg'otadi va ularni mustaqil faoliyatga undaydi.

Kompyuter texnologiyalarining yana bir muhim pedagogik imkoniyati – bolalarning bilish jarayonlarini rivojlantirishidir. Interaktiv dasturlar orqali bolalarda tafakkur, mantiqiy fikrlash, tahlil qilish, taqqoslash va umumlashtirish kabi muhim aqliy operatsiyalar shakllanadi. Masalan, ranglarni farqlash, geometrik shakllarni tanish, predmetlarni guruhlariga ajratish yoki oddiy matematik misollarni bajarishga mo'ljallangan dasturlar bolalarning intellektual rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bunday topshiriqlar bolalarni fikrlashga, muammoli vaziyatlarga yechim topishga va mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatadi. Shuningdek, kompyuter texnologiyalari bolalarda diqqat va xotirani rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Multimedia vositalari – audio, video, animatsiya va rangli grafikalar bolalarning e'tiborini uzoq vaqt davomida saqlab turishga yordam beradi. Ma'lumki, maktabgacha yoshdagi bolalarning diqqati tez chalg'iydi, shu sababli ta'lim jarayonida vizual va eshitish vositalaridan foydalanish ularning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Audio va video materiallar yordamida o'rganilgan ma'lumotlar bolalarning xotirasida uzoqroq saqlanadi va bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi.

Kompyuter texnologiyalari bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun ham keng imkoniyatlar yaratadi. Masalan, rasm chizishga mo'ljallangan dasturlar, konstruktor o'yinlari yoki interaktiv hikoyalar yaratish vositalari bolalarda tasavvur va ijodkorlikni rivojlantiradi. Bola kompyuter orqali o'z tasavvurlarini erkin ifodalaydi, yangi obrazlar yaratadi va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa ularning estetik didi va kreativ salohiyatining shakllanishiga yordam beradi. Maktabgacha ta'limda kompyuter savodxonligini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar muhim pedagogik ahamiyatga ega. Zamonaviy ta'lim jarayonida an'anaviy usullar bilan bir qatorda interaktiv va raqamli metodlardan foydalanish bolalarning bilim olish jarayonini yanada samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik va yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda o'yin texnologiyalariga asoslangan metodlardan foydalanish yuqori natija beradi. O'yin asosida tashkil etilgan interaktiv mashg'ulotlar bolalarning qiziqishini oshiradi va ularni faol ishtirok etishga undaydi. Masalan, ta'limiy kompyuter o'yinlari orqali bolalar

harflar, sonlar, ranglar, hayvonlar va shakllarni osonroq o'rganadilar. O'yin jarayonida bolalar o'zlari sezmaganda holda yangi bilimlarni egallaydilar. Shu sababli interaktiv metodlar maktabgacha yoshdagi bolalar uchun eng samarali ta'lim usullaridan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim muassasalarida planshetlar, interaktiv doskalar, sensorli ekranlar va multimedia dasturlaridan foydalanish keng tarqalmoqda. Bunday texnologiyalar bolalarning ta'lim jarayonida faol qatnashishiga imkon beradi. Masalan, interaktiv doska orqali tashkil etilgan mashg'ulotlarda bolalar predmetlarni surish, ranglarni moslashtirish yoki shakllarni joylashtirish kabi amaliy topshiriqlarni bajaradilar. Bu esa ularning bilish faoliyatini va motor harakatlarini rivojlantiradi.

Innovatsion yondashuvlarning yana bir muhim jihati – individual ta'lim imkoniyatlarini yaratishidir. Har bir bolaning bilimni o'zlashtirish darajasi va qobiliyati turlicha bo'lganligi sababli, kompyuter texnologiyalari yordamida individual yondashuvni amalga oshirish mumkin. Masalan, ayrim dasturlar bolaning bilim darajasiga mos topshiriqlarni tanlaydi va uning natijalarini avtomatik baholab boradi. Bu esa bolalarning qobiliyatlarini hisobga olgan holda samarali ta'lim tashkil etishga yordam beradi. Shuningdek, innovatsion texnologiyalar bolalarda mustaqil fikrlash va ijodkorlikni rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Konstruktor dasturlar, mantiqiy topshiriqlar va ijodiy mashg'ulotlar bolalarda muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, yechim topish va yangi g'oyalarni ilgari surish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Natijada bolalarda mustaqillik, tashabbuskorlik va kreativ tafakkur shakllanadi. Maktabgacha ta'lim jarayonida kompyuter texnologiyalaridan samarali foydalanishda pedagogning roli nihoyatda muhimdir. Pedagog nafaqat bolalarni texnologiyalar bilan tanishtiradi, balki ularda axborot madaniyati va texnologiyalardan to'g'ri foydalanish ko'nikmalarini ham shakllantiradi. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalar texnologiyalardan foydalanishda kattalar yordamiga muhtoj bo'ladilar. Shu sababli pedagog ta'lim jarayonini to'g'ri tashkil etishi va bolalarni xavfsiz raqamli muhitga yo'naltirishi zarur. Pedagogning asosiy vazifalaridan biri bolalarning yosh xususiyatlariga mos ta'limiy dasturlarni tanlashdir. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun mo'ljallangan dasturlar sodda, rang-barang, qiziqarli va interaktiv bo'lishi kerak. Shu bilan birga, ular bolaning tafakkurini, nutqini va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qilishi lozim. Shuningdek, pedagog mashg'ulotlarni interaktiv va qiziqarli tarzda tashkil etishi kerak. Kompyuter texnologiyalaridan foydalanishda faqat texnik vositalarga tayanib qolish emas, balki bolalar bilan muloqot qilish, ularni rag'batlantirish va faol ishtirok etishga undash ham muhimdir. Pedagog bolalarning qiziqishini qo'llab-quvvatlab, ularni mustaqil fikrlash va izlanishga yo'naltirishi kerak.

Kompyuter texnologiyalaridan foydalanishda sog'liqni saqlash masalasi ham muhim hisoblanadi. Pedagog bolalarning monitor qarshisida uzoq vaqt qolib ketmasligini nazorat qilishi, mashg'ulot davomiyligini yoshga mos ravishda tashkil etishi va jismoniy faollik bilan uyg'unlashtirishi zarur. Chunki texnologiyalardan haddan tashqari foydalanish bolaning ko'rish qobiliyati, diqqat jarayoni va psixologik holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Umuman olganda, pedagog kompyuter texnologiyalaridan foydalanishda boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va tarbiyaviy faoliyatni amalga oshiruvchi asosiy shaxs hisoblanadi. Uning bilim va pedagogik mahorati ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biridir.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim tizimida kompyuter savodxonligini shakllantirish zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Kompyuter texnologiyalari va interaktiv metodlardan foydalanish bolalarning bilish jarayonlari, tafakkuri, ijodkorligi va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar bolalarni zamonaviy axborot muhitiga moslashtirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlardan samarali foydalanish, bolalarda dastlabki kompyuter savodxonligini shakllantirish hamda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abduqodirov, A. (2022). Ta'limda axborot texnologiyalari. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Ishmuamedov, R. (2021). Innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent.
3. Papert, S. (2020). Mindstorms: Children, Computers, and Powerful Ideas. Basic Books.
4. Siraj-Blatchford, J. (2023). Digital Learning in Early Childhood Education. Routledge.
5. Plowman, L., McPake, J. (2021). Children, Technology and Learning. Sage Publications..